

De Vrijheid

OISTERWIJK

Kerkeind 87

Kerkstraat 28-30

Hoogstraat 21-25

Het erf waarover we nu handelen moet men zich denken waar in de Kerkstraat jarenlang de familie van Schayck woonde en hun bedrijf had. Later kwam hier vanuit de Stationsstraat boekhandel Oisterwijk, tot die ook weer verkaste naar het oude Postkantoor op de splitsing van de Dorpsstraat in Hoogstraat en Kerkstraat. De oudste eigenaren zijn ons slechts bekend uit de beschrijving van een meer westwaarts gelegen erf waarmee het later verknocht is geraakt en tot in deze eeuw gebleven.

Kerkeind 87

Kerkstraat 30
Hoogstraat 21-25

Het erf waarover we nu handelen moet men zich denken waar in de Kerkstraat jarenlang de familie van Schayck woonde en hun bedrijf had. Later kwam hier vanuit de Stationsstraat boekhandel Oisterwijk, tot die ook weer verkaste naar het oude Postkantoor op de splitsing van de Dorpsstraat in Hoogstraat en Kerkstraat. De oudste eigenaren zijn ons slechts bekend uit de beschrijving van een meer westwaarts gelegen erf waarmee het later verknocht is geraakt en tot in deze eeuw gebleven.

Dit naburige erf wordt beschreven wanneer het in 1420 wordt opgewonnen¹. In laatstgenoemd jaar is het hier te bespreken erf in handen van Willem van der Avoert, een zoon van Kathelyn 'metter-ee-re-hant'² die ook wel Willem die Weert wordt genoemd³. Hij is kennelijk waard en wordt in 1443 nog genoemd onder de

¹ Otw,R.148,32;

² Otw,R.144,111;

³ Otw,R.143,63v;

levenden⁴. Zo gezien is men geneigd hem te vereenzelvigen met Willem Jan Willemssoen die zijn huis heeft verkregen van Henrik Diederik Nellen. Temeer omdat Dirk Nellen, die in 1440 al dood is, als geslachtsnaam Van der Avoert voert⁵.

Op een Allerheiligendag rond het midden van de 15^e eeuw hebben Henrik en Kathelijn, de wettige kinderen van genoemde Willem Jan Willemssoen een huis binnen de Vrijheid, gelegen tussen Elisabeth Daems' erf en dat van Claas Maerten overgedragen aan Jan geheten Piggen of Pagghen, een zoon van Ancem geheten die Moelner. Bij deze vervreemding ziet Adriaan Britters af van de vernadering van de koop⁶. Voor een erfpacht van zes lopen rogge heeft Jan Pagghen dit huis naderhand afgestaan aan Aart Back, de natuurlijke zoon van de edelman Berthout Back bij Margriet Putkuup⁷. Deze erfpacht is op 5 juni 1458 door Jan Pagghen verkocht aan Beatrijs, Peter Beerens' weduwe⁸. De wanbetaling ervan is rond 1475 aanleiding tot een opwinning, zoals we nog zullen zien.

Wanneer Jan van Wyfflet in 1455 aan de zusters 'van der dorder orden tot Oesterwijk' bij de stichting van haar klooster Catharinenberg het leengoed Ten Kerckhoff verkoopt, staat Aart Back, de natuurlijke zoon van wijlen Beerthout Back er voor in dat de verkoper de zusters niet teleurstelt met 'kommer en aantaaal' ten aanzien van het verkochte goed. Jan van Wyfflet is een broeder van Aarts vader⁹.

Zijn familierelatie met de aanzienlijke familie van vaderszijde is niet onder stoelen of banken gestoken. Beerthout Back lijkt met Aarts moeder ook openlijk te hebben samengeleefd. Beerthout Back heeft immers nog twee andere bastaarden verwekt bij Margriet Veermans, geheten Jan de oude en Jan de jonge. Hun moeder heet Margriet Veermans, maar ook als Aarts moeder wordt Margriet Veermans genoemd. Dat Margriet Putkuyp de moeder van Aart is blijkt nog eens temeer in 1462 wanneer Aart zelf als Aart Putkuyp wordt vermeld¹⁰.

Aart is getrouwd met San, een natuurlijke dochter van heer Gijsbrecht van der Borch¹¹, kannunik te Oirschot¹². Deze Suzanna is in 1470 de vrouw van Claus, zoon van wijlen Gielis Vierendeel. Zij zijn dan kennelijk bejaard en schijnen onder te willen komen in het gasthuis van de Vrijheid. Eerst dragen zij hun rechten in het huis over aan Willem van Beeck, zoon van Aalbrecht van Beek. Op 31 oktober 1470 heeft deze zijn rechten weer overgedragen aan Pauwels van Haestrycht, een natuurlijke zoon van Willem van Haestrecht bij Elisabeth, dochter van Beerthout Back. Deze Elisabeth is een halfzuster van Suzannas eerste man, namelijk een wettige dochter van Berthout Back bij jonkvrouw Elisabeth, dochter van Gerit van der Aa. Pauwels van Haestrecht heeft in Oisterwijk nog meer belangen. In 1373 is hij in het bezit van een erfpacht van 22 lopen rogge, gaande uit de goederen van Dierk Wanghen, welke erfpacht Hillegond van den Poel - de moeder van Margriet Putkuyp - kocht van Geerlac Back, de zoon van wijlen Wouter Back¹³.

Het hier besproken huis wordt in 1473 al genoemd als bezit van de Tafel van den Heiligen Geest en het Manhuis¹⁴. De oude bewoners moeten daaruit elk twee gulden krijgen als lijfpensie. Deze last schijnt slecht te zijn opgebracht, zodat de rechten die hun nog resten op 22 december 1475 ten behoeve van het gasthuis worden overgedragen aan de heiligengeestmeester Embrecht Henrik Emmen. Henrik Kepken is dan bezig het onderpand van zijn hiervoor genoemde erfpacht van zes lopen rogge op te winnen. Deze last is ouder dan het recht op de lijfpensie van Claas en San. Zij komen daarom met de genoemde heiligengeestmeester en Dirk Sapeel, die vermoedelijk op dat ogenblik de gasthuismeester is geweest, overeen dat die het hoogste

⁴ sH,R.1212,91v; R.1213,204v;

⁵ OtW,R.152,49;

⁶ OtW,R.158,17v;

⁷ OtW,R.164,20v; sH,R.1232,392;

⁸ OtW,R.166,21;

⁹ sH,R.1225,405;

¹⁰ Th.A.Boeree, *De kroniek van het geslacht Backx*,499;

¹¹ OtW,R.176,28v;

¹² Th.A.Boeree,o.c.,498 spreekt ten onrechte van Aarschot;

¹³ Th.A.Boeree,o.c.,498;

¹⁴ sH,R.1242,128;

bod in de veiling die Henrik Kepken moet beleggen, zullen uitbrengen, zodat hun rechten niet smelten in de opwinning¹⁵. Zodra deze rechten zijn zekergesteld zullen de heiligengeestmeesters het huis weer van de hand zien te doen en wat de opbrengst dan hoger is dan de erfpacht van zes lopen en de achterstallige termijnen daarvan zal door de Tafel van de Heilige Geest, het gasthuis en het bejaarde echtpaar in drieën worden gedeeld. Aldus vindt eind maart 1475 van het huis met alle oude lasten - de braspenning aan de altaristen, de erfpacht aan Henrik Kepken en de lijfpensie aan San de weduwe van Aart Back met acht jaar achterstalligheid - weer een openbare veiling plaats waarbij het huis *'tot Jan soen quondam Robbrecht Gheysters mids enen coep des heeren van den lande bij Henrick soen quondam Willem Kepken daerop gedaen toecomen is'*¹⁶. Jan Gheysters schijnt slechts stroman te zijn geweest, want reeds op 9 april daaropvolgend draagt hij het huis over aan Willem, de zoon van Peter die Beer¹⁷. Voor 43 peter van 18 stuiver heeft die het eind september 1478 verkocht aan Jan, de zoon van wijlen Aart Wijns. Jan moet de koopsom ten dele voldoen op Sint Jacobsdag en deels met Pasen. De nodige rente wordt verkapt voldaan door levering van rogge¹⁸.

Jan Wijns woont eerst, in 1478, tussen het erf van Geertruid, de weduwe van Embrecht die Greve (oostwaarts) en dat van Embrecht Peter Emmen, de zoon van Peter van Riel¹⁹ en in 1497 wanneer hij zijn huis weer van de hand doet tussen het erf van Willem Cornelissoen - dat is Willem Cornelis Goyaert Bacx - en dat van Claus Coelen, de schoonzoon van Embrecht Peter Emmen²⁰. De man aan wie het huis op 11 juli 1497 door Jan Wijns wordt overgedragen, is Jan, de natuurlijke zoon van Willem Wyten²¹. Ofschoon het in die tijd wemelt van buiten echtverbintenis geboren kinderen wordt de verkrijger ook wel Jan Wijten die bastert genoemd²², misschien omdat de naam Wijten veelvuldig voorkomt. Deze Jan Wijten heeft uit zijn huwelijk met Geertruid, dochter van Gijsbrecht Moenen, een zoon, Joost. Als weduwnaar staat hij hem op 18 maart 1503 door afgang van tocht een huis aan de *'Strypstraet'* in de parochie Enschat ter beschikking. Daartegenover heeft Joost zijn vader, wellicht ten overvloede, zijn leven lang het genot van het hier besproken huis overgelaten²³. In elk geval reiken de bevoegdheden van Jan ten aanzien van het goed verder dan die welke de tocht aan de langstlevende van een echtpaar gaf. In 1513 belooft hij de last van het onderhoud van een stuk van de Oisterwijkse dijk, dat drukt op een huis dat hij heeft verkocht, ter ontlasting van Cornelis, de zoon van Willem Gijsbrecht Huysmans, op het hier besproken erf te laten rusten²⁴. Bijgevolg drukt er in 1520 op het erf het onderhoud van anderhalve roede in plaats van een halve roede. De braspenning aan de persoon en altaristen verschuldigd wordt dan voldaan met anderhalve stuiver. Tussen 1513 en 1520 is het huis verwoest. Dirk Willem Janssoen zou er wel een nieuw huis willen zetten. Hij belooft op 4 juli aan Joost Jan Willem Wijten behalve voldoening van de oude lasten ook nog een erfcijns van 44 stuiver te betalen²⁵. Het recht op deze cijns maakt Joost al ras, zodra het huis getimmerd zal zijn, te gelde door overdracht aan Laureins Wouter Sgreven, die handelt voor het Arme Manhuis²⁶. De overdracht geschiedt op 5 april 1521.

Dirk heeft van zijn nieuwe huis maar korte tijd genoten. Reeds op 16 november 1524 is zijn weduwe, Sophie, dochter van Ot van Teefelen, afgegaan van haar recht van tocht daarin ten behoeve van haar zoon Willem en haar dochters Heilwich, Elisabeth en Anna²⁷, zodat die het kunnen vervreemden aan Matthijs Aart Nulants.

¹⁵ Otw,R.181,8;

¹⁶ Otw,R.181,35;

¹⁷ Otw,R.184,13;

¹⁸ Otw,R.184,22v;

¹⁹ Otw,R.176,23;

²⁰ Otw,R.230,5;

²¹ Otw,R.202,22;

²² Otw,R.216,11;

²³ Otw,R.207,16v;

²⁴ Otw,R.217,5;

²⁵ Otw,R.224,45r-1;

²⁶ Otw,R.225,26;

²⁷ Otw,R.228,44v;

Die wordt als eigenaar ervan genoemd in 1526²⁸. Aan de Hoogstraat bouwt Matthijs er nog een huis bij en een en ander verkoopt op 5 november 1527 aan Ariaan, zoon van wijlen Jan Back²⁹. Voor 30½ gulden heeft Ariaan de beide huizen op 11 februari 1530 alweer van de hand gedaan en overgegeven aan een zoon van de westerburen, geheten Claas Peter Coelen³⁰. Hij laat als weduwe Margriet achter, een dochter van Peter Emmen van Goch³¹.

Op 17 augustus 1554 heeft Margriet het huis in de Kerkstraat tussen het erf van Embrecht Claas Colen en dat van de weduwe van Matthijs Hermans, waarvan het erf zich uitstrekt van de Kerkstraat tot de Hoogstraat, overgedragen aan Frank, de zoon van Peter Colen.

Kerkstraat in 2009

Hoogstraat in 2009

Nog niet verder uitgewerkt.

²⁸ Otw,R.230,5;

²⁹ Otw,R.231,40v;

³⁰ Otw,R.235A,9;

³¹ Zie Lindeind 25; Otw,R.179,46v en R.258,33.

Kerkstraat in 2023

Hoogstraat in 2023

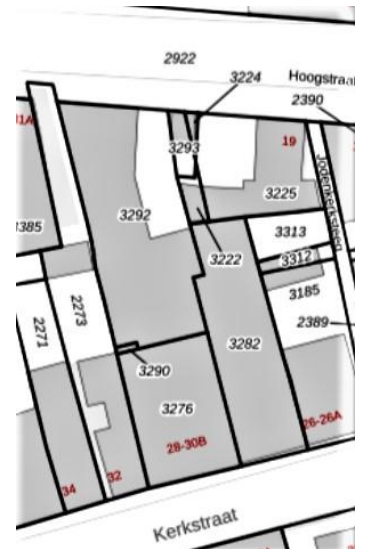
1400 reconstructie K87

1832 kadaster F.107-108

1950 kadaster F.1141

2023. kadaster F.3276, 3290, 3292

Kerkeind 87	Oisterwijk,GA.87-98	oud 260-271
	<i>eigenaars</i>	<i>bewoners</i>
1736	erfgen. Adam Verhoeven	Cornelis van Arendoncq
1741		
1746	Cornelis van Arendonk	denselven
1751	Lambert Timmermans	de weduwe Adriaen Maas
1756		den selven
1761		
1766		
1771		
1776		
1781		
1786	Jan Timmermans	denselven
1791		denselven (2.3)

overzicht

KERKEIND 87

v1420			Henrik Diederik Nellen Willem van der Avoert z. Kathelijm metter eenre hant (Willem die Weert) (= Willem Jan Willems)
2-11-1450	O,R.158,17v-2	<i>huis</i>	Jan gent Piggen of Pagghen z. Ancem die Moelner
28-5-1456	O,R.164,20v-4	<i>huis</i>	Aart Back n.z. Berthout Back (bij Margriet Putkuyp) x San (Susanna, Johanne) n.d. hr Gijsbrecht van der Borch (hertr. Claus z. Gielis Vierendeel)
		<i>huis</i>	Willem van Beeck z. Aalbrecht van Beek
31-10-1470	O,R.176,28v-3	<i>huis</i>	Pauwels van Haestrycht n.z. Willem van Haestrecht Claas Gielis Vierendeels x Joanna Gijsbrecht van der Borch
22-2-1475	O,R.181,8	<i>huis</i>	Tafel van de H.Geest (Gasthuis) en het Manhuis ?
31-3-1475	O,R.181,35		<i>opwinning wegens 6 L rogge</i> door Henrik Willem Kepken
31-3-1475	O,R.181,35	<i>huis</i>	Jan z. Robbrecht Gheysters
9-4-1475	O,R.181,13	<i>huis</i>	Willem Peter die Beer
30-9-1478	O,R.184,22v	<i>huis</i>	Jan Aart Wijns
11-7-1497	O,R.202,22	<i>huis</i>	Jan n.z. Willem Wyten x Geertruid d. Gijsbrecht Meeus Moenen
18-3-1503	O,R.207,16v-1	<i>huis</i>	Joost Jan n.z. Willem Wijten ?
4-7-1520	O,R.224,45r-1	<i>hofstad</i>	Dirk Willem Jans x Sophie Otten van Teeffelen
16-11-1524	O,R.228,44v-2	<i>huis</i>	Matheus Aart Nulants
5-11-1527	O,R.231,40v-2	<i>2 huizen</i>	Adriaan Jan Back
11-2-1530	O,R.235,9r-1	<i>2 huizen</i>	Claas Peter Coelen x Margriet d. Peter Emmen van Goch
17-4-1554	O,R.258,33	<i>huis achterhuisje</i>	Frank z. Peter Colen <i>opwinning wegens 5 gld</i> Jacop Peter Peyenburg en Aart Gerit Schilders
7-5-1569	O,R.273,28	<i>hofstad</i>	Willem Willem van Buel x Jenneken Bartholomeeus Sneeuwynt
4-7-1613	O,R.307,52v	<i>afgebrande hofstad boomgaard</i>	Rutger Jan van Orten x Marie Willem van Buel
14-1-1616	sH,R.1463,129	<i>blote hofstad, later huis volmolen boomgaard 10 R</i>	Jan Jan Henrik Smolders Anneken Gielis (of Gerart?) van Asten Jan Jan Nicolaas Lombaerts
9-4-1649	O,R.343,73v	<i>huis</i>	mr Jasper Loos, chirurgijn x Anna Maria Jan van der Want
11-7-1689	O,R.476,162v	<i>huis</i>	Anneken (en Maria drs) mr Jasper Loos
28-9-1716	O,R.410,185v	<i>huis 10 R</i>	Adam Jan Verhoeven, K87
6-9-1740	O,R.488,54v	<i>huis 1/2 L</i>	Cornelis van Arendonk x Maria Verhoeven
22-4-1747	O,R.489,27v	<i>huis schuur 1/2 L</i>	Lambert Geert Timmermans x Johanna van Arendonk
18-12-1747	O,R.419,219v	<i>huis schuur 1/2 L</i>	Daniel Verhoeven, wnd Tilburg (1751)
1-6-1751	O,R.421,8	<i>huis schuur 1/2 L</i>	Lambert Geert Timmermans x Johanna van Arendonk
13-1-1785	O,R.495,202v	<i>huis schuur</i>	(Johannes) Lambert Timmermans x Petronella Cornelis Brok, nr 81
14-5-1803	O,R.438,135	<i>huis</i>	Lambert en Johannes Timmermans
		<i>huis</i>	Johannes Jan Timmermans, F.107/108 <i>met erf west K86-II F.105/106</i>
1869		<i>huis looierij</i>	Piet Timmermans, <i>na 1874 F.852, na 1883 F.1101, na 1885 F.1141</i>
1934			Adrianus Johannes Timmermans
1934			Jan Cornelis Timmermans <i>Huisnr. A151, 152, na 1947 Kerkstraat 28, 30</i>

uit: www.devrijheidooisterwijk.nl 19-8-2023